

Odpověď prof. Sousedíkovi

Pavel Materna

Akademie věd České republiky, Praha

1. Ještě jednou: výrazy jazyka nemluví o jednotlivinách

S odvoláním na jazykový cit většiny uživatelů jazyka prof. Sousedík tvrdí, že Tichého tvrzení o předmětu, o němž výrazy mluví, je nesprávné, protože je v rozporu s jazykovým citem.

Domnívám se, že opak je pravdou. Naprosto souhlasím, že normální uživatel jazyka řekne, že v té větě o Tichého hodinkách se mluví „o určitých hodinkách“. To je v souladu s Tichého tezí: mluvit o přesně daném individuu je v tom případě nemožné, ta věta má takovou sémantiku, která je dána anonymní jazykovou dohodou a která prostě nemůže spojovat výrazy s určitými individui, protože o jaké individuum jde, není zabudováno do výrazů, které udávají podmínky, jak to individuum najít. Dané individuum znám jen tehdy, když přesně vím, o jaké numericky dané individuum jde (jako když řeknu *Toto je stůl*, tedy když vím, o čem mluvím). Takže uživatel jazyka skutečně řekne, že jde „o určité hodinky“, což přesně odpovídá tomu, jak to analyzuje TIL, kde výraz *Tichého hodinky* bude konstruovat objekt typu t_{tw} , což znamená, že mám k dispozici intenzi, která v daném světě a čase vede k nejvýše jednomu individuu. Závislost hodnoty té intenze na světě a čase znamená: *nejsme seznámeni s tím, o jaké numericky určité individuum jde*, a odkazujeme na empirickou kontrolu na základě toho, že rozumíme výrazu *Tichého hodinky*. Sémantika takovýchto výrazů přece nemůže být stanovena tak, abychom na jejím základě věděli, které individuum vyhovuje té podmínce! Podstata empirických výrazů spočívá z tohoto hlediska v tom, že mluví o intenzích a ponechává na empirii identifikaci individuí, které jsou v daném světě a čase hodnotou dané intenze. Nebo se prof. Sousedík opravdu domnívá, že v *sémantice* výrazu *prezident České republiky* je dána posloupnost aktuálních prezidentů České republiky? Nebo že všichni uživatelé češtiny, kteří rozumějí výrazu *nejstarší obyvatel Varšavy*, mohou prohlásit, že vědí, o které numericky určité individuum jde?

Poznámce prof. Sousedíka, že

„Drtivá většina běžných uživatelů jazyka jistě neví, co „intenze“ (nebo jak jinak to nazveme) vůbec je. Ale i kdybychom jim to vysvětlili, asi by zase nepostřehli, že intenze, chápeme-li je jako funkce, lze připustit nejvýš v oblasti matematiky (kde to stoupenci TILky považují – právem – za zbytečné), ale nikoli v oblasti materiálních individuů.“

prostě nerozumím. Co se touto úvahou má dokázat? Drtivá většina uživatelů jazyka nemá potuchu o tom, jaká je fyzikální podstata např. tepla, to máme proto přestat se zabývat fyzikou? Ostatně na základě vlastní bohaté pedagogické zkušenosti mohu prohlásit, že studenti, kterým je teorie intenzí vyložena, nemají obrovskou většinou potíže s pochopením.

(Že sémantika empirických výrazů je nezbytně spojena s pojmem intenze, bylo v TILovské literatuře mnohokrát zdůvodněno. Mohu s potěšením odkázat na nejnovější pramen, totiž na systematický výklad TIL v knize Duží – Jespersen – Materna: *Procedural Semantics for Hyperintensional Logic*, Springer 2010.)

2. Fiktivní individua

Tvrdit cokoli o 'nefiktivních' individuích je spojeno s nárokem na pravdivost / nepravdivost. Jestliže nelze zjistit, zda dané tvrzení je pravdivé, předpokládáme jako realisté, že je pravdivé nebo nepravdivé (pokud platí všechny eventuální presupozice).

Tvrdit něco o Sherlocku Holmesovi nebo Ferdovi Mravenci naproti tomu nevyžaduje úsilí o verifikaci (ta ani není možná principiálně). Proto sáhl Tichý k teorii, která vyprávění fikce chápe jako sérii formulí s volnými proměnnými na místě fiktivních jmen: průběh vyprávění přidává další a další podmínky zužující možné interpretace, ale nikdy nemůže dojít ke ztotožnění nějaké interpretace s uvedením určitého individua: nejsou dány podmínky, za kterých by dané tvrzení mohlo být pravdivé či nepravdivé – jde o fikci, nikoli o skutečnou empirickou tvrzení.

Sekce 49 Tichého knihy obsahuje pozoruhodnou argumentaci na zhruba 10 stranách. Zahnuje i teorii historických jmen s naprosto přesvědčivou argumentací. Je ovšem v rozporu s Kripkeho teorií „křtu“ a nedomnívám se, že kritika Kripkovy teorie byla prokazatelně vyvrácena statí Prokopa Sousedíka.

Problém naší diskuse je nyní v tom, že vyložit důkladně tuto Tichého teorii znamená přechod k jinému druhu diskuse: v okamžiku, kdy se začneme věnovat výkladu Tichého teorie (ostatně referované v naší shora uvedené knize), přestane naše diskuse mít charakter dílčí polemiky o existenci a stane se soubojem dvou koncepcí s daleko širším záběrem. Je nyní na účastnících diskuse, zda se odhodlají k přechodu k časově i prostorově náročnější konfrontaci dvou obecnějších koncepcí. To nechávám jako otevřené.

Závěrečná poznámka

Prof. Sousedík nesouhlasí s mým tvrzením, že „kontingence stvořených objektů je nutnou podmínkou Boží existence“. Jeho formulace by byla „Existence Boží je pro mne nutnou podmínkou kontingentní existence materiálních individuí.“

Moje tvrzení lze ekvivalentně formulovat takto: Jestliže Bůh existuje, pak (materiální) objekty existují kontingentně.

Sousedíkovo tvrzení lze ekvivalentně formulovat takto: Jestliže materiální objekty existují kontingentně, pak Bůh existuje.

Znamená tedy Sousedíkův nesouhlas, že moje tvrzení je nepravdivé, a že tedy platí „Bůh existuje a materiální objekty neexistují kontingentně“? (To je negace mého tvrzení.)

*Oddělení logiky
Filozofický ústav
Akademie věd České republiky
Jilská 1
110 00 Praha
Česká republika
MaternaPavel@seznam.cz*